

Törökország és a kurd kérdés

A becsült számok nagyon eltérőek, de ma mintegy 20-23 millió a törökországi kurdok lélekszáma. A népességszám adatok statisztikánként eltérnek, de meg kell említeni a szíriai, iraki és a már európai, amerikai honos, oda emigrált kurdokat is. Miközben továbbra is zajlik a Kurd Munkáspárt (PKK) elleni harc, a gazdasági jelzőszámok rohamos romlást mutatnak. A jelenlegi török geopolitikai helyzet elemzése mellett, az iszlám államok közti helyzet is elemezendő. Már nem csak Törökország számára sürgető a kurd kérdés megoldása, hanem a vele szomszédos országok számára is, és egyre inkább az Európai Unió és arab államok szempontjából is. Mennyiben befolyásolja a földrajzi kép a problémák forrását? Milyen megoldás lehetséges? Napjaink információs világában már szinte semmi sem maradhat rejtve. Az emberiségnek figyelembe kell vennie a körülöttünk folyamatban lévő eseményeket, de új perspektívát is kell találnia egy jobb élet reményében. De miképp lehetséges egy önálló kurd területi egység, ha néhol még a nyelv sem közös?

A kurd kérdés a hármasszármenetén, a török-szír-iraki vonalon okoz hadi állapotokat, a már meglévő háborúk mellett. Egy örökös meg nem értettség és el nem ismertség övezi a kurd problémát, ami, egy Törökországot belülről állandó jelleggel emésztő dilemma. Hogyan alakult ki az Európai Unió felé özőnlő menekültáradat? Milyen hatással bír az iszlám, a keresztény kultúrára, amely a határokon átívelő kisebbségi konfliktusból eredeztethető? Egy nemzetállam meddig terjedően és milyen módon kell, hogy kontrollál-

ja a szuverenitását, ha ekkora a változásra való igény? A kurd egység immár nem egység, sem nyelvileg, sem vallásilag. Egy törzsi népről van szó, melynek tagjai sokszor egymást sem értik a diaszpórában.

Huntington világmodellje mintegy axiómát fogalmaz meg, amikor leírja az eltérő civilizációs hátterek, különböző fejlődési és fejlesztési elképzelések összefüggéseit. Vitathatatlan, hogy a Föld különböző régióiban más-más életformák alakultak ki, saját autonóm jövőképpel. Huntington már a Civilizációk összecsapása és világrendek átalakulása című könyvében felvetette a napjainkat jelenleg is meghatározó megoldatlan kérdést, miszerint mit tegyünk Európában a növekvő muszlim népességből fakadó kulturális változásokkal, békés együttélés kialakulhat-e, milyen belső problémákat és kulturális sokkot eredményez hosszútávon. Mi alakítja ki a kulturális csoportokat? Az emberek igénylik a külső értékek alapján való meghatározottságot, úgy, mint szokások, intézmények, történelmi közösség, nyelv, vallás. Ezen szempontok alakítják ki a közös szemléletet, közösséget, társadalmat, amely köré felépül a intézményrendszer. Ebben a rendszerben a földrajzi és területi tulajdonságok mérvadoak. A rendszeren belüli változtatási igény határozza meg az aktuális szövetséges vagy ellenfél szerepét, viszonyítva a nemzetközi rendszer többi szereplőjéhez. A nemzetállamok, nemzetek a világ eseményeinek alakítói. Nincs cselekedet gazdasági, hatalmi érdekek nélkül. A kulturális azonosságok és különbözőségek, illetve immár dominánsan vallási nézőpontok formálják civilizációnkat. (HUNTINGTON, S. P. 2015) Az entitások és kultúrák azok, amelyek egyre puszkaporosabb légkört alakítanak ki. Minden harc mögött érdek- és meggyőződésbeli ellentét húzódik meg.

1993 óta a huntingtoni civilizációk összecsapásának elméletével is foglalkoznunk kell, amit, bár sokan tagadják, Erdélyben is lehet érezni. A vallási tényezőnél azonban sokkal fontosabb a nyelvi kérdés és az ehhez szorosan kapcsolódó nacionalizmus. Az ezen a fronton zajló romániai "vértelen háborúval" szemben Törökországban

véres gerillaharc zajlik. Személyes tapasztalatok alapján bizonyossá vált, hogy a vallási és nyelvi kérdéseknek (pl. hányféle kurd nyelv létezik, milyen a kurd nép területi megoszlása), milyen hadászati, közigazgatási és geopolitika sőt geoetikai összefüggései vannak. Hogyan harcolnak a törökök az IS-sel, miközben a kurdotkat támadják?

A "kurd kérdés" Törökország belpolitikai instabilitását növelő tényező. A nemzetközi rendszerek és intézmények, átfogó egyezmények ellenére sem sikerül minden szempontból egységes kisebbségpolitikát kidolgozni, illetve alkalmaznia a török kormánynak. A 2005-ben Recep Tayyip Erdoğan által is elismert "kurd kérdés" egy lényegi pontja az Európai Unióhoz való csatlakozásnak, amely a közkeleti stratégiai változások és szövetségi rendszer érdekkörében fontos helyet kapott. Ezt megelőzően "hegyi törökök" néven egyszerűen nem volt más identitási lehetőség. A hidegháborús évtizedek, az Oszmán Birodalom szétesését, a politikai földrajzi akadályok sűrűsödését a Balkánon és a Kaukázusban, Törökország Nyugat felé való fordulása óvja meg az elszigeteltség újabb évtizedeitől. Ehhez azonban alapvető normákat, természetesen a belső szuverenitás sérülése nélkül, de kénytelen alkalmazni és végrehajtani. Az, hogy a kurdok honnan és merre tartanak, a nagyban befolyásolja a török lehetőségeket. A hivatalosan a török lakosság 18,3 %-át alkotó kisebbség 14 millió kurdot jelent. Feltételezhetően a számok ennél magasabbak, a délkeleti és keleti térségben zajló negatív események, és a fokozódó elszakadás, azonban nem teszi lehetővé a pontos adatok mérését.

A török határmentén és régióiban zajló polgárháborús folyamatok 2015 augusztusában újultak ki ismét. Pedig már felcsillanni látszott a remény, miután Abdullah Öcalan, a PKK terror szervezet alapítója és vezetője elfogásra került. Feszültség és megtorlás követte az elfogását, legalább 3000 kurd falut leromboltak, 5000 kurd veszítette életét, nem is vizsgálva az oktatási, egészségügyi, kulturális jogok csorbulását. 2013. március 21-én azonban esély adódott a tűzszünetre a kurd gerillák és Ankara vezetése között. A 2015. július 21-én Suruçban történt merénylet azonban ismét felülírta nemcsak a kurd nemzet,

de az ankarai kormány elképzeléseit is. De honnan jönnek és merre mennének a kurdok?

A gazdasági izoláció miatt természetföldrajzi szempontból is kevésbé ideális Kelet-, Délkelet-anatóliai földrajzi régióban élő kurdok helyzete. Törökország, Észak-Irak, Észak-Szíria, Azerbajdzsán, Örményország, Grúzia területén élnek, valamint nagyobb közösség USA és Európában. Nagy létszámú a kurd diaszpóra. A törökországi két domináns kurd lakta régió kivül, jelentős közösség vándorolt Isztambul környékére is. De mivel alapvetően nomád, mezőgazdaságból és állattartásból élő emberekről volt szó alacsony, avagy teljesen hiányzó iskolázottsággal, a nagyobb városokban a szegénynegyedekbe települtek be, alkottak gettókat. Az évtizedek alatt a generációk alkalmazkodtak a városi léthez Isztambul környékén, de a délkeleti térségben többnyire még a mai napig sem. A két kurd régióban, 38 %-os az analfabétizmus, leginkább a nők körében. A megtartott hagyományok és vallási nézetek, elmaradott infrastruktúra és a csatározások korlátozzák az egyenjogúsági kezdeményezések terjedését az ország egyéb részeivel ellentétben. A közösség és hagyományok ereje tartja össze a kurdotkat.

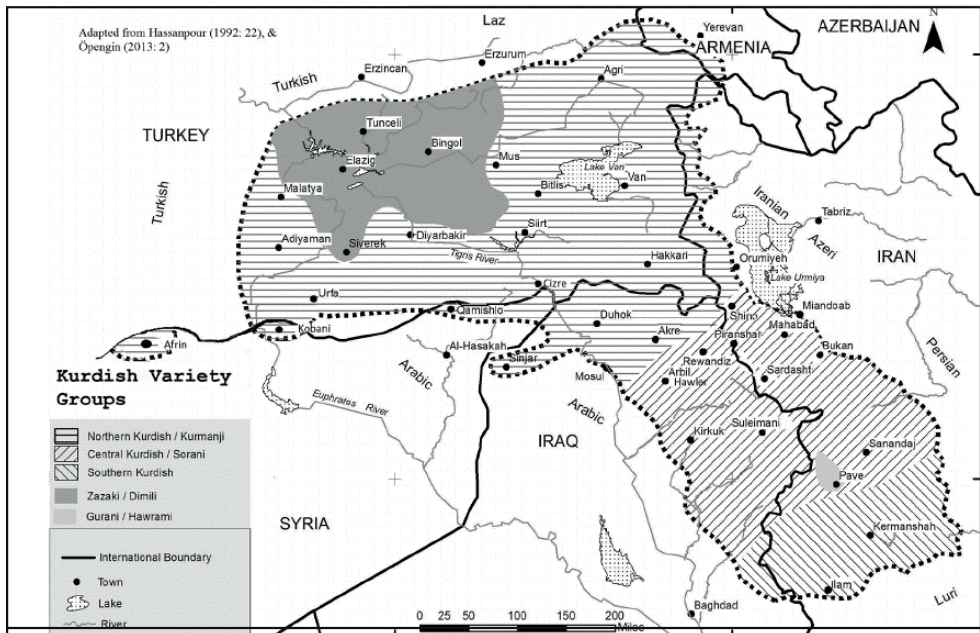
A XX. század elején indult meg egy újabb függetlenedési kísérlet, az aminek alapja a sévres-i békeszerződés volt. Ebben az Oszmán Birodalom felosztása során önálló kurd állam ígérete született meg, amely aztán sosem következett be.

A kurd nép által lakott térség Törökországtól az Iráni-felföldig, Ararát-hegyétől az ókori Mezopotámiáig terül el (SHORS, H. 2008). Történeszek szerint a kurdok az árja méd nép leszármazottai, akik Kr.e. 612-ben győzték le az asszírokat és alapították meg birodalmukat. A médek Kr.e. 2. évezredben népesítették be Kelet-Törökország területét kelet felől (ENCICLOPEDIA BRITANNICA, 2013). A birodalom területén eredetileg élő népek és médek egybeolvadásával születtek meg a kurdok, akiknek már az iszlám előtt is megvolt a saját nyelvük, az indoeurópai ághoz tartozó kurd nyelv, valamint hagyományai és nemzeti sajátosságai. Ettől eltérő kutatási eredményekre jutott a neves kurdológus, Vlagyimir Minorszkij (1877-1966) orientalista, aki kutatásai során arra a következtetésre jutott, hogy a kurdok Kelet-Iránból vándoroltak nyugat felől, felvéve az egyik nép

nevét, azokkal keveredve, a karduchokét. Xenophon Anabaszisz munkájában azt írja, hogy a Tigris folyó mentén élő harcos nép a karduchok (MAJID, D, 2003). A Méd Birodalom bukását követően perzsa dinasztiai uralkodtak az egykori birodalom helyén, a kurdok azonban végig megőrizték etnikai és nyelvi sajátosságait. A hegyi törzsi kurdok identitása, és mint entitás, Kr. e. kor óta őrzi azt (BALÁZS J.,2009) A 9.századtól bagdadi felkelésekhez csatlakoztak, majd saját hatalmi központokat hoztak létre a perifériákon a kalifátus gyengülésekor. A 14. századig az iszlám pozitívumai hatottak a kurdokra mind kulturális, tudományos, mind társadalmi értelemben is. Az időközben kialakult szunnita Oszmán Birodalom és síita Perzsa Birodalom a kurd önállóság ellen tört. Az 1378-1404 között Kis-Ázsia területére érkező nomád altáji törkök muzulmán hitre térésével megalakult az Oszmán Birodalom. Ez akkor még több etnikumú és vallású volt, ahol a kurdok még féltve őrizték sajátosságait. De a két hatalom a kurdok és minden ott élő behódolását harcolt

arán akarta kikényszeríteni, sokan az Oszmán szunniták pártjára álltak, így gerjesztve már akkor is a két fél közti feszültségeket. Az Oszmánok a birodalmon belül autonómiát garantáltak a kurdoknak a perzsákkal szemben a 19.századig, amikortól kezdve is még kisebb egységekre tagolódtak a kurd fejedelemségek, megindult a szétválás (GUNTHER, M., 2004) Amikor tehát médek elfoglalták Asszír Birodalom fővárosát, Ninivét, görög hadsereg a Van-tó partján háborúba keveredett kárdokkal, tehát a kurd néppel Kurduin (Kurchia) területén. Azén a „Kurdisztánén”, amelynek földrajzi kiterjedése már rengeteget változott az évezredek alatt a más- más politikai, gazdasági, vallási nehézségek következtében. Sheikh Ubeydullah forradalmár nevéhez köthető 1882-ben az első kurd nacionalista felkelés, sikertelenül, amit törzsi-vallási zavargásnak tartanak a történészek (GUNTHER, M. 2004). 1920-ig két birodalom közé szorult, majd 1923 után nemzetállamok közé, a megosztott kurd terület. Az öt részre való osztás, eltérő rendszerek és eszmék

A kurd, mint nyelv, az indoeurópai nyelvcsalád, nyugat-iráni csoportjába tartozik.

Forrás: Research Gate (2015. Adapted from Hassanpour 1992; Öpengin 2013)

szétzilálta a nemzetet, hiszen nem volt állama sohasem. Ezt fokozta a vallási tekintetben is való megosztottság. Az iszlamizáció előtt a kurdok zoroaszterek voltak, amely a Közel-Kelet legrégibbi vallása (kétistenhívő vallás, az emberek szabad akarata, illetve jó és rossz közti utat kell megtalálni - Zarathustra Kr.e 630-553). Az iszlám erőszakos terjeszkedésével muzulmán hitre tértek, többségében szunnita ágazatra. Vannak azonban elenyésző számban sííták, alevik, valamint keresztények, zsidók, jezidiek. Az örmények és kurdok elfogadták az új vallást (BALÁZS J., 2009), de ez nem segítette a harcokkal szemben. A jezidi vallásúak keresztények, akik Észak-Irakban, hegyek között élők, megjelenésében is eltérő népcsoport. Többségét az IÁ megszárlása kiirtotta, akik nem voltak hajlandók áttérni a muszlim hitre. Vallásuk alapja, hogy van a teremtő Isten, Malak Ta'us, Páva Angyal, aki az isteni akarat végrehajtója, illetve Ádámtól eredeztetik magukat. Évától nem, ezért tartják magukat elkülönülve minden más vallástól, amit nem is lehet felvenni, hanem születni lehet csak e vallásba. A jezidiek jelenleg menekültként, rabszolgaként élnek embertelen körülmények között, de azon népcsoport tagja, akikre az erkölcsi tantételek és hit oly mértékben hat, hogy sosem foglalnak állást és nem is hódolnak be. Az alevitákat alapvetően síita muszlimnak tartják, mint a szíriai elnök Aszad és kormánya is, azonban sajátos és misztikus nézeteket vallanak. A szunniták nem is ismerik el őket. Alevik számára férfi és nő egyenlő, nem lehet különbséget tenni, emberiség isteni jellegét képviselik.

A térkép alapján is látszik, hogy alapvetően négy fő csoportra osztható a nyelv (SHEYHOLISLAMI, J., 2015):

- Kurmanci: északi dialektus, Törökország és Szíria területén
- Sorani: középső dialektus, Irak és Irán területén beszélnek, arab írással
- Kirmanciki: ezen belül is három, Kirdiki, Dimiki, Zazaki/Törökország kurd területeiből Északabron beszélnek
- Lorani: elsősorban Iránban beszélnek

A közös nyelv segítség lehet egy egységes nemzetállam létrejötténél, azonban a földrajzi eltérések és behatások, nyelvi eltérések már kommunikációs gondot okoznak a különböző dialektust beszélők között, valamint a lakott állam

hagyományai is befolyásolják az egység-képet. A sanyarú sorsot tudósok abban látják, hogy sosem volt és nincs jelenleg sem egy személy, uralkodó akár, aki egybefogná a nemzetet. Minden állam csak saját maga számára asszimilálható csoportot látott bennük, akárcsak az ataturki kormányzás. A kurd kisebbség elismerésére ebben az időszakban sem került sor. Az 50-es években egyfajta modernizáció indult meg, ugyanakkor a gazdasági lemaradás a mai napig elkülönül a többi török régiótól. A tőke beáramoltatásába társadalmi átalakulás indult meg, így kb.30 ezer félnomád életmódot folytató kurd maradt (EGRESI Z., 2011). A legnagyobb térségi központok ma is Diyarbakir, Sanliurfa, Batman, Van, Mardin, Tatvan. A városiasodással, kurdok demográfiai növekedése, iskolázottsági szint emelése, alfabetizmus arányának komoly csökkenése, mind hozzájárult egy népnevelő- nemzetfélő értelmiségi elit kialakulásához a 70-es évekre. Ez a réteg a keleti területek fejlesztését akarta elérni a kormánynál, de csendőri ellenállásba ütköztek (EGRESI Z., 2011). Hamar kiderült, hogy egységes vezetés nem képviseli a kurd érdekeket, így felszabadító szervezetek létrejöttével igyekeztek véleményt nyilvánítani (EGRESI Z., 2010). 1960-as katonai puccs következményekkel járt, akárcsak a 2016-os, csak kisebb létszámmal. Akkor 38 fős katonatiszti csoport vette át a hatalmat, amit civil politikusoknak átadtak a pénzügy- és külügyminiszter kivégzését követően. A katonai befolyás 1965-ig erős maradt. 1971-ben már keményebb volt a puccs, sok pártvezetőt meggyilkoltak, rengetegen elmenekültek. Az ataturki eszméknek megfelelő kabinetet követeltek akkor a puccsisták. Ekkor a demokratizálódás kereteit betartani kezdte a kormány, de a kurd szervezeteknek általmai megvalósítása volt a cél, at viszont nem egy realizálható idea. Nem képzelhető el, hogy Törökország államterületeinek egy nagy kiterjedési részét leválasszák. Ebbe nem tudtak beletörődni a nacionalista felfogású kurdok és egyre erőteljesebb lett az 1978-ban megalapított, végre egy vezetővel létrejövő, Kurd Munkáspárt (PKK). 1980-ban és 1997-ben szintén elegendő volt a puccsisták részéről a fenyegetés, halálos áldozattal nem járt. Eddigre már azonban komolyan elrugaszkodott a PKK és követőinek követelése az egységes kurd állam tekintetében. A legsúlyo-

sabb belpolitikai harcmező 1984 óta a kurdokkal vívott terület. 2015 előtt legalább 40 ezer halottja volt már, egy év alatt ez a szám sokkal magasabb lett. A török kormány bennük látja az európai csatlakozási akadályt. Azokat, akiknek nyugatiak fegyvert adnak el, de hidegháborús, régieket. Ankara továbbá sérelmezi, hogy szánt szándékkal teszik társadalmilag és gazdaságilag lehetetlenné az ország kelet-délkeleti térségét. Öngerjesztő folyamatként nem törekszenek a megoldásra. A kurd-kérdés súlyosbodik, a tét egyre nagyobb a térségben, de Törökország számára is. A tét az elszigetelődés, avagy nyitás Európa felé, vagy pedig egy teljesen militarizált állam kialakulása. A PKK agresszív és nacionalista álmokat kergető vágyai mára 2013-ban lecsendesedtek. Rájöttek, hogy fegyveres megoldással nem lehet eredményt elérni egy egységre törekvő ankarai kormánnyal szemben. A robbantásos merénylet 2015. július 20-án ismét az agresszív hozzáállást váltotta ki mindkét félből.

A török állam területén egyetlen egy, el nem ismert, de egyszer kikiáltott kurd köztársaság jött létre 1927-1931 között, Ararát Köztársaság (Ağrı Cumhuriyeti/ Komara Agiriyé). Ezt követően legalább még ötven fegyveres török-kurd konfliktusról számolnak be források.

Ezen támadásokra válaszul a kurd egység létrehozásaként alapította meg Öcalan a PKK-t (Partiya Karkeren Kurdistan) Diyarbakir tartományú Lice melletti kis faluban, egy kőépületben, Fisben. Ma már csak romok és néha sátrazó gerillák emlékeztetnek erre, illetve a marihuana termelés. A térségben, ahol a szélsőjobboldali és baloldali csoportok között állandó volt a harc, s mivel a térség gazdaságilag is elmaradott, iskolázatlanság (minden csakis kurdul) éppen kezdett csökkenni, a nomád és paraszti életmódú egyszerű, egykoron törzsi embereket a marxista-kommunista elmélettel lehetett támogatása mögé vonni. A szegény munkásosztály nehézségeire és identitásavarrá apellálva követők millióira talált a szíriai kiképzőtáborok feltöltésére. Letartóztatásáig legalább 5000 török katona, rendőr és civil halála kötődik a nevéhez, valamint 2000 civil épület, 250 iskola, 50 egészségügyi épület (FLESCH I., 2007) lerombolása köthető a PKK nevéhez, akik kábítószert- és fegyvercsempészetből éltek, illetve támogatásokból. Öcalan kenyai elfo-

gása és perének megkezdése 1999. május 31-én a nemzetközi figyelem egészét magára vonta.

Már a per előtt, de aközben is, a demokratikus megoldásra hívta fel követői figyelmét. Kiadta a PKK kapcsolatait (Görögország, Irán, Irak, Jugoszlávia, Szíria, Örményország), megnevezett fegyverszállítókat, támogatóit is kiadta a hatóságoknak. Bocsánatot kért a merényletekért, egy saját kurd területet, kulturális identitást kívánt a török kormánytól. Hiába az együttműködése, a büntető törvénykönyv 125-paragrafusa „az állam egysége ellen elkövetett támadás” értelmében, halálra ítélték. A PKK és kurdok mindvégig kitartottak mellette. Ezt a büntetést életfogytiglan tartó szabadságvesztésre módosították 2000-ben, mert az Európai Unióhoz csatlakozni kívánó majdani tagállamban nem lehetséges a halálbüntetés (GUNTHER, M. 2004). A bázis ezt követően, igen elenyésző harcokkal, észak-iraki Kardil-hegység lett. A PKK-t átnevezték KADEK-ra (Kurdisztáni Szabadság és Demokrácia Kongresszusa), amit 2003-ban feloszlattak és létrejött a KONGRA-GEL (Kurdisztáni Népi Kongresszus). A török kormány ezt a békés, demokratikus módon létrejött egységet figyelmen kívül hagyta. A 2002-ben hatalomra kerülő AKP párt politikája merőben új távlatokat nyitott az országnak, gazdasági és társadalmi szempontból is. Iszlamista háttérrel, jobbközép hagyománykörbe tartozó egység lépést tett a kurdok felé, hogy vallási egységre építve éljenek tovább az országban. Addigra a PKK már elkezdte belső megújulását. Recep Tayyip Erdoğan többször is hangsúlyozta, Törökország más-más etnikumok hazája. 2005-ben elismerte a kurd népet, melyet a közös történelem és célok csatolnak a török államhoz (EGRESI Z., 2012). 2004-ben kisebbségi nyelveken sugárzott műsorok indultak meg rádióban és televízióban. Kurd nyelvtanfolyamok indultak. Kialakulni látszott egy egymás mellett tudni élés látszata, de a helyhatósági választásokon 2004-ben a DEHAP (Demokratikus Néppárt - Demokratik Halk Parti) a korábbi kurd pártokhoz képest csúfos vereséget szenvedett (EGRESI Z., 2013). A márvány-tengeri Imraliból Abdullah Öcalan lázadásra hívta fel június 1-én a kurdokat. A katonai összecsapások kiújultak, minden kormányzati kezdeményezés ellenére, a kurd nacionalisták a választások elcsalásáról beszéltek. Eszerint az iszlamista AKP bármilyen, legfőképpen a kurd szavazatokat sze-

rezte meg magának, ezért azzal az indokkal hívta harcba a kurdokat Ócalan, hogy a nemzeti érzelmeket fel kell frissíteni, mert ismét elnyomás alá kerülnek (EGRESI Z.,2012). A támadássorozatok újratezdődtek, A DEHAP-ot feloszlatta a vezető, de a DTP (Demokratikus Társadalom Pártja) ismét vereséget szenvedett, így ismét támadássorozatot kezdett a PKK. Az észak- iraki Kandil- hegyek mozgolódásaira kevésbé figyeltek az irakiak is, mehkézdődött már Irak amerikai inváziója, az ottani kurd autonómia-harc. A DTP (a következő helyközi választáskor BDP, majd 2015-ben HDP-ként jutott be a parlamenti pártok közé - Halkların Demokratik Partisi/ Partiya Demokratik a Gelan - Népek Demokratikus Pártja Selahattin Demirtas vezetésével) ez esetben, 2009 márciusában jobban szerepelt már, így némi csend telepedett a térségre. A háttérben közben tárgyalások zajlottak, Oslóban a PKK európai vezető és török titkosszolgálati vezetővel, Hakan Fidannal. Eredményeként fegyverszünetet kötöttek 2010 és 2011-re. A 2011 júliusi, sílváni merénylet ismét a fegyverszünet végét jelentette, Ócalannak pedig elzárást ügyvédeitől is. Az Európa Tanácsban 1992-ben elfogadott Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját, amit 1995-ben követett a Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény, alá kellett írni Törökországnak is, illetve minden csatlakozni szándékozó államnak. 2002-ben az AKP megkezdte a kurdok felé való nyitást, amire 2013. március 21-én úgy tűnt, elérkezett az idő. Az év május 14-én az első kivonuló PKK csapat átvért az iraki kurd régióba. A délkelet-törökországi térségben a török politikai rendszer mélyebb demokratizálódására van szükség, továbbá a kurdok alkotmányos garanciát is kértek a kulturális, politika jogaik érvényesítési lehetőségeiről. Alkotmányos keretek között az anyanyelven való oktatás, politikai decentralizációt vártak. Ismét várni kell, mert 30 éve zajló alacsony-fokozatú polgárháborús térség a kurdok lakta Törökországban. A Törökországban élő kurdok helyzete az egyik legellentmondásosabb és legkonfliktusosabb, mivel kezdetektől a kurdok, mint entitás nem került elismerésre sem, mint kisebbség, sem mint önálló tevékenységre törekvő nemzet, még alkotmányos szinten is csak 1991 hozott némi enyhülést. Az öt legnagyobb város: Diyarbakir, Batman, Van, Tatvan, Hakkari. Ezen városok köré csoportosult térségi és regioná-

lis összefonódások, illetve az országon belül elfoglalt helye, dominanciája, alapvetően határozta meg a lehetséges belső összetartó erőt és egyazon által a török állammal szembeni teljes, fel-fellángolóan szélsőséges magatartást. A dél-kelet törökországi térség jelenlegi konfliktusai is visszamutatnak a történelem idővonalán, azonban jelen előadásban a közelmúlt eseményeinek kidomborítása a cél. Tényként kezelendő, hogy 2015. július 20-én Suruc határmenti városban elkövetett öngyilkos merénylet megindított egy már régóta megindult lavinát, amit súlyos polgárháborús helyzetet alakított ki a térségben, illetve szomszédos kurdok lakta térségekre is kihatott minden geoetikai szintet szolgáló ágazatban. A gazdaságilag eleve margón élő területek nem rendelkeznek infrastrukturális hálózat teljes kiépítésére szolgáló támogatással, amelynek alapvető oka a központi kormányzással szemben álló nézet és politikai tevékenységnek tudható be.

A szociális ellátás, egészségügyi hozzáférés periférikus, úgy, mint az oktatáshoz hozzájutók aránya. A kulturális eltérések és szélsőséges események nyomán, vallási és ideológiai fanatizmus tovább rontja az amúgy is szegregált helyzetét. Törökország 2007-ben elindult egy meredeken növekvő tendenciát mutató emelkedőn, aminek hátterében nem csak az AKP középjobb, mérsékelt, konzervatív, liberális piacpolitikát folytató kormányzó párt merőben új arculatot alakított ki az elmúlt kilenc évben. Iszlamistább felfogása azóta is napi vitatéma. Az átalakító reformok, az Európai Unióhoz való csatlakozás és a nemzetközi szintén való gazdasági terjeszkedés lett a vezéridea. A szomszédos, közel-keleti országok, arab államok és szövetségeseikkel való kapcsolat stabilizálása és kiterjesztése a Fekete-tenger térségében, mindeközben az ország az Egyesült Államokkal való baráti viszony megőrzésére is törekedett. Mindezt a vonulatot törte meg a 2013. március 21 óta kimondott tüzszünetet követően a suruci merénylet, amely a PKK (Kurd Munkáspárt), illetve a török kormány között jött létre.

Ezt követően megkezdődtek a fegyveres felkelések az ország dél-keleti részében, illetve kurdokkal szimpatizáló tüntetések. A 2015. június 7-én tartott választások során a küszöb érték 10%-ot meghaladó eredménnyel, nyolc év után ismét parlamenti képviselőhez jutott a HDP (Népi Demokratikus Párt), ugyanekkor a

kormányzó AKP párt elveszítette többségi kormányzásra való jogosultságát. A helyzet felfokozottsága, illetve Rojava (Észak-Szíria 3 kurd tartománya), illetve az Irak Kurdisztánban megszálló Iszlám Állam, mind egy komoly etikai helyzet elé állította a térséget. Egyrészt figyelembe kellett venni a gazdasági érdekeket, a titkos paktumok és szövetségek háttér munkája, a törökország déli határszakaszának érzékenysége tovább gerjesztette a kurd lakta területek izzó paraszát, majd a 2016-november 1-én kiirt új válaszások, amelyek a többségi kormányzást visszaadták az AKP számára, Diyarbakir városának polgárháborús állapota, mai napig az iráni-iraki-török határig húzó harcok tömeges belső vándorláshoz, munkanélküliségi ráta méginkább való növekedését, ezáltal a térség elmaradottságát mélyebb apatikus szintre ereszkedését eredményezte. A kurd terület írástudatlansági rátája 38 %-os, (TRADING ECONOMICS 2016) az országban hivatalosan regisztrálatlan munkanélküliek aránya 32,9 %-os (2016. áprilisában az országos statisztikai hivatal mérlege alapján 10,1%-ra esett vissza a teljes lakosságra mért munkanélküliség aránya, amelynek többségét a nők teszik ki - TÖRÖK STATISZTIKAI INTÉZET 2016). A keleti részben uralkodó háborús viszályok, illetve erősen rurális, vulkanikus, száraz térség a geoetika által vizsgált szempontok eredőjében ütközik akadályba.

Jelenleg egyetlen egy közel-keleti ország területén sem megoldott a kurd nemzeti kérdés. Ezen túlmenően az egyes államok integrációs készsége, minden nemzetközi aspektust beleszámítva, sem az egységesítés felé törekszik, vagy nem áll módjában belső szuverenitási problémák okán. Az érdekhálózat régen felborította a balance of power működési elvét. A jelenleg is változás alatt álló, egyre romló oktatási rendszer, az egészségügyi ellátás, magas munkanélküliségi ráták folyamán nézve, nem mindenre kiterjedő, ezért elavult módszerekhez folyamodnak a keleti, dél-keleti térségben élők Törökországban. A nők helyzete egyre radikálizálódik, nemcsak az említett országban azonban. Figyelembe kell venni, hogy jelenleg ez az ország szándékozik az Európai Unió tagja lenni. Az Európai Parlament által megszabott kritériumok teljesítése messzelátó folyamatokat és azonnali reformokat, alapvetően nemzetiségi konfliktusok megoldását

szorgalmazza.(EURÓPAI PARLAMENT 2012) Az emberi jogok és demokratikus alapok megsértése nem összeegyeztethető egy európai eszmével.

A nacionalista érzetek felülkerekedtek az ész érveken, avagy az tényleges megadás lenne kurd részről? De miért is harcolnak még, ha autonómiát nem, de kurd kisebbségi jogokat kaphatnak? Mérlegelés kérdése...

GÁSPÁR ANIKÓ

Irodalomjegyzék

BALÁZS J: 2009 Törökország Kelet és Nyugat között, Budapest-Kairó, p.172.

DEIARY, M: 2013 A kurdok eredettörténetétől a nemzeti elismerésig, 2003.november In. Korunk 14. évf. 11. szám, pp. 4-14. <http://epa.oszk.hu/004/00/00458/00071/2003honap11/cikk444.htm>

EGRESI Z., 2010: A török demokrácia és pártrendszer 60 éve Grotius e-könyvtár <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=NFJSYE>

EGRESI Z., 2011: Repedező nemzetállam? A török nemzetépítés és kurd nemzetalkotás. Grotius e-könyvtár <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=CFLIIE>

EGRESI Z., 2012: A PKK: Marxista terorszervezetből nemzetépítő gerillasereg? In. ProMinoritate <http://www.prominoritate.hu/folyoiratok/2012/ProMino12-2-07-Egeresi.pdf>

EGRESI Z., 2013: Békefolyamat Törökországban: útban a történelmi kiegyezés felé? in. MKI-tanulmányok 2013/11 <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=EPVBON>

EURÓPAI PARLAMENT: 2012 Nőjogi és Esélyegyenlőségi Bizottság Report <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2012-0138+0+DOC+XML+V0//HU>

GUNTHER, M. 2004: Historical Dictionary of the Kurds: in. HISTORICAL DICTIONARIES PEOPLE AND CULTURES, The Scarecrow Press Inc., Lanham – Marland - Oxford, 2004, pp.19-21.

HUNTINGTON , S. P.:A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása., Európa Könyvkiadó Kft. 2015. 646. p.

SHEYHOLISLAMI, J.: The language varieties in LANG POLICY (2010) 9:289-312 DOI 10.1007/s10993-010-9179-y

SHORS, H. 2008: A kurdok eredete, nyelve és vallása, in VALÓSÁG 2008. December, pp.3-9.

TÖRÖK STATISZTIKAI INTÉZET 2016: <http://www.turkstat.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21571>

TRADING ECONOMICS 2016: <http://www.tradingeconomics.com/turkey/unemployment-rate/forecast>